

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я

Ілля Володимирович БОЙКО,

*Науково-дослідний інститут
публічного права, м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0009-0009-4082-1923>*

Система цінностей, яка визначає сенс та наповненість людського життя, невід'ємно ставить здоров'я на провідну позицію, оскільки саме воно є фундаментом для досягнення інших важливих життєвих цілей та самореалізації особистості. Сучасна демографічна ситуація, як в Україні, так і в багатьох країнах світу, позначена недостатньою тривалістю життя, підвищеним рівнем дитячої смертності, ранньою втратою працездатного населення та швидким розповсюдженням інфекційних хвороб. За таких умов особливої значущості набуває питання формування та розвитку системи охорони здоров'я, здатної забезпечити громадянам рівний доступ до якісної, ефективної медичної допомоги. Вектор реформ у сфері охорони здоров'я має ґрунтуватися на створенні сучасної нормативно-правової бази, адекватному фінансовому, кадровому та матеріально-технічному забезпеченні, а також запровадженні інноваційних методів управління. Саме комплексний підхід до модернізації системи охорони здоров'я дозволить підвищити її результативність, забезпечити відповідність актуальним суспільним викликам і сприятиме підвищенню якості життя населення в цілому.

Конституційно закріплене право на охорону здоров'я є одним із найважливіших прав людини, що має природний і непорушний характер. Здоров'я визнається основною цінністю для суспільства, адже його порушення обмежує фізичну, соціальну та професійну активність особи. Це право є фундаментальною потребою, що впливає на розвиток суспільства. Ключовими завданнями демократичної держави є пріоритетна охорона здоров'я та забезпечення ефективної системи медичних послуг для кожного громадянина [1].

Як відомо, охорона здоров'я громадян ґрунтується на низці принципів, визначених в Основах законодавства України про охорону здоров'я. Серед основних принципів — визнання охорони здоров'я пріоритетним напрямом діяльності суспільства і держави, дотримання прав і свобод людини та громадянина у цій сфері й забезпечення відповідних державних гарантій, загальнодоступність медичної допомоги та інших послуг, відповідність завданням і рівню соціально-економічного й культурного розвитку суспільства, наукова обґрунтованість, належна матеріально-технічна і фінансова забезпеченість. Також важливими є децентралізація державного управління, розвиток самоврядування і

самостійності працівників сфери охорони здоров'я на правових і договірних засадах та інші положення [2].

На думку вчених-адміністративістів таких як Алфьоров С., Комзюк А, Остапенко О., Вархов А., Дьомін І., Гудков Д. та інших, у межах адміністративного права механізм реалізації розглядається як система інтегрованих правових і організаційних засобів, що забезпечує ефективну діяльність уповноважених суб'єктів через застосування організаційно-правових заходів та адміністративного примусу. Такий механізм функціонує як єдина система адміністративно-правового регулювання, метою якої є захист прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб, а також підтримка розвитку громадянського суспільства. Науковці визначають адміністративно-правовий механізм як сукупність правових і організаційних інструментів і дій, що застосовуються органами державної влади та місцевого самоврядування відповідно до адміністративно-правових норм для досягнення визначених цілей.

Таким чином, адміністративно-правовий механізм являє собою сукупність засобів, закріплених у законодавстві, які дозволяють впливати на суспільні відносини та забезпечувати ефективну реалізацію функцій держави [3].

Дослідження показують, що механізм застосування адміністративно-правових засобів у сфері охорони здоров'я включає три основні компоненти: норми адміністративного права, адміністративно-правові відносини та акти реалізації прав і обов'язків учасників. Така структура забезпечує цілісність і ефективність регулювання, оскільки поєднує правову основу, взаємодію учасників і практичне впровадження норм. У процесі євроінтеграції Україна орієнтується на гармонізацію національного законодавства із стандартами ЄС, що передбачає реформування правових та інституційних основ, модернізацію управління, удосконалення процедур ліцензування, впровадження стандартів якості та підвищення доступності медичних послуг.

У 2025 році було затверджено Стратегію розвитку системи охорони здоров'я України до 2030 року, головна мета якої — створення ефективної та доступної медичної системи, орієнтованої на потреби громадян. Стратегія базується на принципах пацієнтоцентризму, ефективності, інклюзивності, розвитку медичного персоналу, впровадженні доказової медицини та сучасних технологій, а також співпраці з громадянським суспільством. Основні напрями розвитку включають: удосконалення управління, забезпечення універсального доступу до медичних послуг, зміцнення громадського здоров'я, розвиток людського капіталу та активне залучення громад до формування політики. Якісна медична допомога залежить від комплексного вирішення правових й економічних питань, розвитку страхування, підвищення кадрової підготовки та впровадження інновацій. Ефективна реалізація реформ можлива лише за умови дієвого адміністративно-правового механізму, впровадження європейських стандартів,

прозорості, розвитку кадрового потенціалу та безперервного навчання медичного персоналу [4].

Одже забезпечення якісної медичної допомоги потребує комплексного вирішення правових і економічних питань: належного бюджетного фінансування, розвитку медичного страхування, удосконалення платних послуг, підвищення кваліфікації кадрів та впровадження інновацій. Ефективність реформ можлива лише за умови дієвого адміністративно-правового механізму, впровадження європейських стандартів, орієнтації на потреби пацієнта, прозорості системи та розвитку кадрового потенціалу через безперервне навчання.

Здоров'я є ключовою цінністю, що визначає якість життя людини та розвиток суспільства, а конституційне право на охорону здоров'я — базове і невід'ємне. Сучасні виклики, зокрема низька тривалість життя та поширення захворювань, вимагають створення ефективної системи охорони здоров'я, яка забезпечить рівний доступ до якісної медичної допомоги. Основою реформ мають стати сучасна нормативно-правова база, належне фінансування, розвиток медичного страхування, підвищення кваліфікації кадрів і впровадження інноваційних технологій. Ефективність змін можлива лише за умови дієвого адміністративно-правового механізму, гармонізації законодавства зі стандартами ЄС, прозорості системи та безперервного професійного розвитку медичного персоналу. Комплексний підхід до модернізації дозволить підвищити результативність галузі й забезпечити відповідність актуальним потребам суспільства.

Список використаних джерел

1. Мургустова З. Механізм реалізації права на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія: Право*. 2024. Вип. 84, ч. 1. С. 343–348. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.84.1.51>
2. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 4. Ст. 19. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>
3. Шарук О. Механізм адміністративно-правового захисту об'єктів критичної інфраструктури фінансового сектору України: термінологічні аспекти. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2024. Вип. 2. С. 139–143. <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2024.2.24>
4. Стратегія розвитку системи охорони здоров'я на період до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2025 р. № 34-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/34-2025-%D1%80#n17>